

О ЛИКУ И ДЈЕЛУ ПРВОГ ДОКТОРА БИБЛИОТЕКАРСТВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Петрић Башовић, Љубинка (2021), *Изабрани радови*, (прир. Војислав Максимовић),
Источно Сарајево: Матична библиотека.

Зборник *Изабрани радови* представља избор огледа, чланака и осврта проф. др Љубинке Петрић Башовић, који је приредио проф. др Војислав Максимовић. Овај зборник изашао је 2021. године у издању Матичне библиотеке из Источног Сарајева. Уз предговор Војислава Максимовића, зборник садржи тридесет и шест чланака Љубинке Петрић Башовић, од чега је највећи број објављен у сарајевском *Библиотечарству*, у периоду 1968–1982. године, те у београдском *Библиотечкару*, у периоду 1970–1977. године. Ови чланци, огледи и прикази углавном садрже кориштену литературу, било послџе самог рада, било уз рад (у фуснотама), што је веома корисно за будуће истраживаче, уколико се одлуче вратити некој од обрађених тема. Након ових радова слиједи *Библиографија радова Љубинке Петрић Башовић*, затим *Литература о Љубинки Петрић Башовић*, те, на самом крају, и њена биографија.

Посебно је значајан рад приређивача овог зборника Војислава Максимовића. Послије афирмативног увода, будући да јој, по Максимовићевом мишљењу, није поклањана пажња какву заслужује, он укратко биљежи њену биографију, с посебним освртом на професионални рад. Будући да је Петрић Башовић имала веома широко поље дјеловања, Максимовић се осврће на неколико најзначајнијих подручја њеног професионалног рада – на практични библиотечки посао, затим на педагошку дјелатност у оквиру универзитетске наставе, те на њену теоријску, стручну и научно-историјску обраду различитих библиотечких и сродних тема. За свако поље занимања наводи и најзначајније радове. Осврће се и на њен библиографски рад, иако је он осјетно мањи него неки други аспекти њеног дјеловања. Своје стручно и интелектуално усавршавање Љубинка Петрић Башовић налазила је у Русији (тада Совјетском Савезу), у САД и у тадашњој Чехословачкој. Утиске с

¹ suzana.pesevic95@gmail.com

Аутор је мр филолошких наука. Бави се дијалектологијом српског језика. – Напомена ур.

ових путовања, упознавање с овдашњим библиотекама, упознавање и доношење најновије литературе из области библиотекарства биљежила је кроз више радова и приказа, на шта упућује и овај предговор. Посебан фокус Максимовић ставља на њен истраживачки рад у области библиотекарства Босне и Херцеговине. На самом крају предговора аутор се осврће и на малобројну литературу која је писана о Љубинки Петрић Башовић.

Када је у питању педагошка дјелатност Љубинке Петрић Башовић, ваља издвојити њен чланак *На почетку рада*. У раду је представила Катедру за библиотекарство Филозофског факултета у Сарајеву. Закључци и запажања тицали су се и формалног образовања будућих библиотечких радника на високошколским катедрама, као и цјеложивотног стручног усавршавања већ запосленог библиотечког кадра.

У Прилогу проучавања проблематике наставног плана и програма студија из области библиотекарства резимиране су основне поставке плана о будућем школовању библиотечког кадра у Југославији, који је изнијела Комисија за школовање и образовање кадрова при СДБЈ на четвртој редовној скупштини на Бледу. На самом почетку истиче се комплексност знања из области библиотекарства. Башовић наводи, поред осталог, важност синтезе и интеграције теорије и праксе библиотечке науке, као и важност појаве катедре за библиотекарство и информатику у свијету. Износе се и проблеми који се тичу катедара за библиотекарство – избор и оспособљавање кадра, уџбеници, наставне методе, библиотеке у којима ће се моћи спроводити пракса, садржаји предмета и сл.

Посебно занимање Љубинка Петрић Башовић имала је за специјалне библиотеке, што потврђује и неколико радова смјештених у овај зборник. У чланку *Библиотека Пољопривредног факултета у Сарајеву, проблеми њеног даљег развоја и пољопривредних библиотека уопште* даје кратки историјат настанка Библиотеке Пољопривредног факултета у Сарајеву – тип библиотеке, карактер и начин попуњавања фонда, структура корисника. Укратко сагледава и дјелатност Библиотеке и њену значајну улогу у склопу самог факултета.

У раду *Библиотеке установа, институција, музеја, архива и завода у Босни и Херцеговини*, који представља коауторски рад Љубинке Петрић Башовић и Катице Тадић, изнијети су резултати истраживања стања библиотекарства у БиХ спроведеног у периоду 1968–1970. године, које је обухватило специјалне стручне библиотеке установа, музеја, архива и завода. Истраживање се тицало 50 библиотека тог профила (првобитно 55 библиотека, али пет библиотека није доставило податке). Резултати истраживања су подијељени у шест цјелина и укратко је представљена свака од њих: *Статус библиотека и књижни фондови; Услови смјештаја; Стручно уређење, коришћење фондова и сарадња; Финансирање; Кадрови и Општа проблематика библиотека*. Резултати истраживања указивали су на мале фондове библиотека, лоше услове смјештаја, незадовољавајуће стручно уређење библиотека, као и на слабу квалификациону структуру кадрова. Најзад, потребе нису задовољавала ни просјечна финансијска средства којима су ове библиотеке располагале. Било би занимљиво, али и корисно, прије свега, упоредити тадашње и садашње стање библиотека овог профила.

Веома је драгоцјен и рад *Стање научних библиотека у Босни и Херцеговини 1971. године*. Љубинка Петрић Башовић истиче да је истраживање вршено 1972. године и то за 1970. и 1971. годину и да је, за разлику од претходних, рађено путем упитника. „Анализа је спроведена у 33 библиотеке виших и високошколских установа у Босни и Херцеговини од укупно 38 регистрованих (86%) јер 5 библиотека нису доставиле потпуне податке или

немају књижне фондове сређене и доступне оваквим истраживањем” (стр. 85). Важно је напоменути да се овдје пореде резултати овог истраживања са резултатима истраживања из 1970. године, које је, такође, обухватило библиотеке виших и високошколских установа. На првом мјесту указано је на стање и број књижних фондова у библиотекама овог профила, уз закључак да је дошло до пораста броја публикација. Поред монографских и периодичних публикација, у овом истраживању анализирани су и фондови некњижне библиотечке грађе, као и рукописна грађа. Када је у питању комплетирање књижних фондова, важно је истакнути да је ово истраживање показало да се проценат публикација набављених размјеном знатно повећао. Истраживање је обухватило и организациону структуру централних и приручних библиотека и установа, односе наставничких и студентских уџбеничких фондова, просторне услове, стручно уређење (каталози, картотеке, начин смјештаја публикација). О исцрпности истраживања казују и подаци о броју учлањених корисника, услуживању корисника, међубиблиотечкој позајмици, издавачкој дјелатности, о финансирању, библиотечком кадру, те о другим активностима ових библиотека (изложбе, предавања и сл.).

Поводом стогодишњице рада научне библиотеке Земаљског музеја (1888–1988) Љубинка Петрић Башовић написала је исцрпан чланак о настанку ове библиотеке, њеном раду, о организацији и достигнућима. Ова библиотека, захваљујући „помоћи државе”, имала је могућност систематског попуњавања свог фонда не само поклонима и размјеном него и веома солидном куповином. Захваљујући *Гласнику Земаљског музеја у Сарајеву* и његовом бечком издању, веома рано ова библиотека остварила је размјену публикација са низом европских центара, која је касније само расла и „јачала”. Башовић се у раду осврће и на вриједне књиге (рукописне, инкунабуле и сл.) које је посједовала Библиотека као што је *Сарајевска Хаџага*. Укратко даје и саму организацију Библиотеке – постојање централне библиотеке и приручних библиотека по појединим одјељењима, затим начин смјештаја књижног фонда и врсте каталога. Занимљив је и осврт на познате библиотекаре ове библиотеке попут Владимира Ћоровића и Петра Скока. Прати се рад и развој Библиотеке и током Другог свјетског рата, као и после рата, када је рад Библиотеке реорганизован. Тада је кренуо, уз значајне промјене, узлазним путем – уведени су инвентари, и за основни фонд и за посебне фондове; уведен је форматни смјештај; уз каталоге, уведене су разне картотеке и евиденције, почеле су се израђивати вриједне специјалне библиографије и сл. Текст завршава тада најновијим периодом рада Библиотеке (1981–1986), уз закључак да је Библиотека напредовала у скоро свим аспектима рада.

Рад *Зграда, опрема и механизација савремених универзитетских библиотека* такође се тиче специјалних библиотека. На самом почетку рада наглашена је важност библиотекара и сложеност његовог посла у универзитетским библиотекама. Истакнут је и развој универзитетских библиотека и стални пораст обима услуживања корисника, што условљава и промјене када су у питању зграда, опрема, механизација и аутоматизација радних процеса. Фокус се премјешта на изглед (и вањски и унутрашњи) универзитетске библиотеке – какав би требало да буде, али и какав је био некада. Вриједна су запажања и о томе које би службе на којим мјестима требало да буду распоређене унутар ових библиотека, као и конкретни примјери за то наведени. Дотиче се и каталога – од мјеста гдје би требало да буду смјештени до тог који су то каталози корисни у универзитетским библиотекама. Потом се бави питањем слободног приступа библиотечкој грађи, али и проблемом њеног смјештаја. Посебно се осврће на читаонице, а на самом крају бави се и питањем аутоматске обраде података и ефикасне дисеминације информација.

Важан аспект истраживачког рада Љубинке Петрић Башовић јесу и библиотекарство и библиотеке Босне и Херцеговине. У вези с тим јесте и рад *Из историје библиотеке у Босни и Херцеговини до 1941. године*, у којем ауторка даје историјски преглед настанка и развоја народних библиотека на територији бивше Југославије, с освртом и на настанак и развој оваквих библиотека у свијету. Посебну пажњу Петрић Башовић посвећује историјском развоју ових библиотека на територији данашње БиХ – од вакуфских јавних библиотека из турског доба, преко појаве читаоница и јавних народних библиотека у XIX вијеку, па све до друштвених и самосталних јавних народних библиотека и читаоница у првој половини XX вијека. Не смијемо пренебрегнути чињеницу да рад прати историју настанка и развоја ових библиотека и на цијелој територији бивше Југославије. Наглашава се и значај библиотека културних друштава *Просвјеша*, *Напредак* и *Гајреш*. Башовић се осврће и на настанак првих националних библиотекарских удружења у свијету, али и настанак Југословенског библиотекарског удружења (1931), као и на експанзију научноистраживачког рада у области библиотекарства, те на настанке и измјене закона који су уређивали ову област. Посебан чланак посвећен је библиотекама у Херцеговини у периоду 1918–1941. године. У њему се превасходно бави јавним народним библиотекама и читаоницама које су, као самосталне установе, то јест оне које су најприближније савременом појму народне библиотеке, оснивали грађани, припадници појединих нација и конфесија. Изузете су библиотеке које су оснивала и водила културно-просвјетна друштва *Просвјеша*, *Гајреш* и *Напредак*, те синдикалне, радничке и друге библиотеке, које су оснивала различита соколска и задружна друштва. Дат је и преглед организације и рада народних библиотека током наведеног периода, као и „архивских и литерарних података” о народним библиотекама и читаоницама по херцеговачким срезovima.

Веома важан чланак Љубинке Петрић Башовић јесте и *Народна и универзитетска библиотека Босне и Херцеговине*. На почетку рада пише о самом оснивању Библиотеке, као и о њеним почецима – послови прикупљања књига, тражење просторија за рад, проналажење и обучавање кадра, организација и развијање стручних служби, обавезни примјерак, карактер и задаци библиотеке итд. Говори и о одјељењима, као и о каталозима ове библиотеке, затим о отварању прве читаонице, али и о порасту књижног фонда кроз вријеме. Фокус ставља и на прелазак Библиотечног центра Савјета за просвјету, науку и културу НРБиХ у Библиотеку (1952). Од тог периода у Библиотеци се одржавају курсеви, семинари, савјетовања; тада започињу и први стручни испити за библиотечка звања у Републици. „Све ово утиче и на интензивнију библиографску и издавачку дјелатност у Библиотеци” (стр. 163). Истакнути су сви важнији детаљи у развоју Библиотеке током година, све до друге половине седамдесетих, када је чланак и објављен.

Како се доста усавршавала у иностранству, тако је и писала о страним библиотекама и о најновијим књигама из области библиотекарства до којих је долазила на путовањима и сл. Импресије са студијског путовања у СССР 1970. године Љубинка Петрић Башовић и Зринка Вранић забиљежиле су у чланку *Државна јавна библиотека Салмишкова – Шчедрина у Ленинграду*. У овом раду укратко су представиле ову библиотеку. Оно што биљеже о фонду књига и периодике, о библиотечким радницима и свим осталим аспектима пословања библиотеке и данас је импресивно и овај чланак, ако ни по чему другом, онда по оваквим подацима, заиста је занимљив и драгоцјен.

У раду *Библиотека и информација* даје се осврт на библиографско-информативну дјелатност општих научних библиотека СССР-а. У периоду објављивања овај је чланак био веома актуелан, јер је говорио о тадашњим актуелним државним одлукама СССР-а у вези са стварањем јединственог научно-техничког система библиографско-библиотечке информације. Поводом пола вијека откако је Библиотека московског Румјанцевског музеја промијенила име у Државну библиотеку Совјетског Савеза имена Владимира Иљича Лењина, Љубинка Петрић Башовић посветила је чланак овој библиотеци под називом *Лењинова библиотека – јуче, данас и сутра*. На самом почетку рада, ауторка даје историјат, то јест саме почетке рада ове библиотеке. Образлаже и оправдава преименовање библиотеке ријечима да је Лењин био човјек „који је одиграо пресудну улогу у развоју совјетског библиотекарства послје побједе Октобарске револуције” (стр. 137). Потом се говори о књижном фонду, броју читалаца, обавезном примјерку, о издавачкој дјелатности Библиотеке, о централним штампаним каталозима итд. Све у свему, показује се је да ова библиотека кроз историју израсла у важан научно-методски и информациони центар, као и у значајну научноистраживачку установу у области библиотекарства и књиге уопште.

Чланак *У лењинградским библиотекама* Љубинке Петрић Башовић представља најзначајније библиотеке овог града. На почетку говори уопштено о библиотекама Лењинграда. Послије тога, представља Лењинградски државни Институт културе *Н. К. Крућка*, у којем су се тада образовали будући библиотекари. Друга установа представљена у овом чланку јесте државни Ермитаж, тачније његова научна библиотека, једна од најстаријих у Совјетском Савезу. Пажња се поклања и најстаријој библиотеци у Совјетском Савезу – Библиотеци Академије наука СССР-а – основаној давне 1714. године. Занимљив је податак да је њено прво књижно језгро била заправо лична колекција Петра Великог, али не само то. Захваљујући овој библиотеци установљен је обавезни примјерак, који је данас сасвим уобичајен у многим земљама свијета. Текст прати развој и реорганизацију библиотеке и послје Октобарске револуције, као и њено „преживљавање” током ратних година (1941–1945), све до тадашњег времена. Посљедња библиотека којом се бави јесте Библиотека Института руске књижевности Академије наука СССР-а, познатија под именом Библиотека Пушкиновог дома. Петрић Башовић укратко говори о њеном настанку, попуњавању фондова, начину набавке, затим о одјелењима Библиотеке, каталозима, картотекама, читаоцима итд.

О опсегу интересовања једног научника говоре не само његови научни и/или стручни радови већ и прикази дјела других аутора. До многих актуелних дјела из области библиотекарства Љубинка Петрић Башовић управо је долазила на својим студијским путовањима, те је многе представљала и нашим читаоцима путем приказа у часописима. У овом зборнику заступљен је добар број оваквих приказа, а издвојићемо само неколике. Чланак *Данашње стање и перспективе развоја информације у области библиотекарства и библиографије* представља скраћени превод и истовремено приказ чланка истог имена Маје Борисовне Набатове, који показује стање и правце „кретања” информација у областима библиотекарства, библиографије и информатике у тадашњој СССР. Значајно је издвојити приказ студије Романовскаје, Паперна и Пашченка, у којој су аутори анализирали „будући” централизован библиотечки систем услуживања корисника на универзитету. За нас је изузетно важан, као и много занимљив, приказ тематског зборника, који је садржао тридесет студија о општим питањима науке и књиге, о историји књиге, умјетности књиге, историји демократске штампе XIX вијека, историји совјетске књиге итд. Башовић посебну пажњу посвећује чланку А. А. Круминга *Штаре штампане словенске глагољске књиге у библиотекама СССР-а*, те даје попис ових књига.

Као што је један чланак посветила лењинградским библиотекама, тако Љубинка Петрић Башовић текст *Универзитетске библиотеке у Сједињеним Америчким Државама* посвећује тада још младим најпознатијим универзитетским библиотекама у САД. И овај рад проистекао је из утисака с њеног студијског путовања 1977. године. Овдје је укратко представила: библиотеке Харварда, библиотеке Државног универзитета Охаја, библиотеке Калифорнијског универзитета, мрежу библиотека Чикашког универзитета и библиотеке Универзитета у Индијани, те Центар за истраживачке библиотеке у Чикагу, као и Охајо колеџски библиотечки центар.

Поред ових чланака, ваља издвојити још неколико занимљивих који су нашли своје мјесто у овом зборнику. Веома је интересантан онај *Уређивачка дјелатност Ђорђа Пејановића*, у којем су Љубинка Петрић Башовић и Катица Тадић представиле дјела и часописе чији је уредник био истакнути библиотекар Ђорђе Пејановић. Обухваћени су и часописи на којима су били забиљежени други уредници, а чији је тајни и стварни уредник био сам Пејановић (на примјер, *Варгар, Доброшвор*). Овај рад значајан је по томе што је осветлио и овај аспект Пејановићевог културног дјеловања.

Можда најинтересантнији рад Љубинке Петрић Башовић јесте *Књига и библиотеке у тамницама, концентрационим и заробљеничким логорима (1921–1944)*. У њему се говори о томе каква је и колика била улога књиге и библиотечких збирки у тамницама, концентрационим и заробљеничким логорима у које су довођени југословенски револуционари између два свјетска рата, као и током Другог свјетског рата. Исцрпно се пише како о истакнутим револуционарима, тачније о њиховом раду на сакупљању, превођењу и ширењу марксистичке литературе, тако и о веома промућурном начину набавке овакве литературе у тамничке и логорске ћелије, али и о њиховом специфичном чувању и камуфлирању (књиге без корица, књиге с лажним коричним и насловним странама, књиге које су биле припојене некој другој књизи и сл.), те преносу из казнионице у казнионицу. Она посебно указује на значај ових књижних збирки као драгоцене грађе за истраживање револуционарног радничког покрета. Занимљиво је да су у појединим казнионицама формиран и својеврсни каталози како би се знало која је књига у којој ћелији. На крају рада дат је и исцрпни попис литературе и архивске грађе кориштене при изради овог рада.

На самом крају, ваља поменути и рад *Проблеми израде регионалних (завичајних) библиографија НОБ-а*. У њему се осврће на важност израде оваквих библиографија, указује на недостатке дотад израђених библиографија овог типа и указује на специфичности израде регионалних, то јест завичајних библиографија НОБ-а.

Зборник *Изабраних радова* Љубинке Петрић Башовић веома је значајан не само због чињенице да ће се на овај начин сачувати и отргнути од заборава њен научноистраживачки рад него и због тога што може послужити као врело нових идеја за истраживање садашњим и будућим библиотекарима.